

بخش خصوصی در تولید و تجارت فولاد فعال می‌شود

اشاره:

صنایع مادر در توسعه بخش صنعت در هر کشوری حایز اهمیت است و می‌تواند موتور توسعه را تحریک بخشد. در بین صنایع مادر، صنعت فولاد و ذوب آهن در جهان جایگاه ویژه‌ای دارد و بسیاری از کشورهای صنعتی امروز، در نخستین گام‌های توسعه خود به صنایع مادر توجه خاصی داشته‌اند و سرمایه‌گذاری در آن را با حمایت‌های دولتی انجام داده‌اند. در ایران نیز صنعت ذوب آهن و فولاد جایگاه ویژه‌ای در اقتصاد ملی دارد و در سال‌های پس از خاتمه جنگ تحمیلی، عنایت خاصی برای توسعه ظرفیت آن صورت گرفته است. توسعه صنعت فولاد در ایران با توجه به مزیت‌های نسبی موجود (فراوانی منابع انرژی، سنگ آهن و دیگر مواد اولیه مورد نیاز، نیروی کار و دانش فنی) ابتدا با دیدگاه جایگزینی واردات صورت گرفت، اما طرح‌های توسعه این بخش در حال و آینده مبتنی بر دید صادرات می‌باشند و می‌تواند در کاهش وابستگی اقتصاد کشور به ارز حاصل از صادرات نفت نقش مؤثری داشته باشد.

بمناظر بررسی جایگاه صنعت فولاد در اقتصاد ملی، روند توسعه این صنعت در دهه اخیر و مسیر توسعه آینده آن، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با آقای مهرداد رفیعی اشرف سمعانی، قائم مقام معاونت برنامه‌ریزی توسعه و نوسازی وزارت معادن و فلزات گفت‌وگویی دارد که با هم می‌خوانیم.

این امر نشان‌دهنده کیفیت کالا و دانش بازاریابی صادرات فولاد در ایران است. وزارت معادن و فلزات پیش‌بینی کرده است با افزایش تولیدی که در آینده صورت می‌گیرد، نه تنها بازار داخلی اشباع شود، بلکه جهش در صادرات فولاد به وجود آید.

با توجه به مسایل زیست محیطی، چه تگرشی بر تولید و صادرات فولاد در ایران حاکم است؟

□ با وجود مسایل زیست محیطی در تولید فولاد، که از اهمیت زیادی در دنیا برخوردار است، واحدهای فولادسازی ایران دارای استانداردهای بین‌المللی سری ایزو ۹۰۰۰ و ۱۴۰۰۰ می‌باشند و از کیفیت بالای فن‌آوری تولید برخوردار

متمادی (متوسط سالانه حدود ۴ میلیون تن) وارد کشور می‌شد و با تولید داخلی جایگزین شد. با وجود رشد مصرف فولاد در داخل کشور، امروزه نه تنها فولاد تولیدی جایگزین واردات شده، بلکه مازاد تولید آن نیز صادر شده است.

موقعیت ایران در زمینه صادرات فولاد و آهن آلات اکنون در چه مرحله‌ای است؟

□ تولید فولاد در کشور به اندازه‌ای رسید که سالانه یک تا ۱/۵ میلیون تن آن به خارج صادر شد. به‌طور کلی بخش معادن و فلزات در زمینه صادرات جوان است، ولی با این وصف فولاد ایران امروزه به ۲۵ کشور در سراسر جهان صادر می‌شود.

آیا تولید و صادرات فولاد در ایران بر پایه مزیت نسبی تکیه دارد و صورت می‌گیرد؟

□ دیدگاهی که در مورد صادرات فولاد وجود دارد، این است که چون تولید آن با تکیه بر مزیت‌های نسبی است، در زمان کوتاهی که از صادرات فولاد انجام می‌شود، این امر مثبت ارزیابی شده است.

مواد اولیه فولاد در کشور وجود دارد و سرمایه‌گذاری‌های لازم در زمینه تولید آن انجام شده است. در همین حال دانش فنی آن نیز در ایران وجود دارد، به‌طوری که ظرف مدت کوتاهی سرمایه‌گذاری انجام گرفته است. فولاد کالایی است که سال‌های

است. کشورهای صاحب فن آوری و دانش فنی که فولاد ایران را خریداری می‌کنند، عمدتاً دارای صنایع خودروسازی، خانه‌سازی و وسایل خانگی هستند. فولاد ایران به کشورهای بزرگ اروپا، جنوب شرقی آسیا و... صادر می‌شود.

مصرف سالانه فولاد در جهان سالانه حدود ۷۵۰ میلیون تن و ارزش تجارت جهانی آن حدود ۲۳۳ میلیارد دلار است. این رقم بیش از صادرات نفت کشورهای عضو اوپک است.

چنین رقمی نشان‌دهنده آن است که هر آنچه که فولاد شود، خریدار دارد و ایران با صادرات فولاد باکیفیت، همواره جایگاه مناسبی در بازارهای جهانی خواهد داشت.

از دلایل عمده‌ای که ایران توانسته است در بازارهای جهانی فولاد موفقیت‌های چشمگیری کسب کند، کیفیت بالای فولاد ایران با تکیه بر مزیت‌های نسبی است.

■ دورنمای توسعه صنعت فولاد در ایران چگونه است؟

□ برنامه‌ریزی‌های بلندمدت روی تولید فولاد براساس نگرش صادراتی است. در افق بلندمدت تولید فولاد در ایران باید به ۲۵ میلیون تن در سال بالغ شود. برنامه‌های در دست اجرا برای رسیدن به ظرفیت تولید حدود ۱۲ میلیون تن فولاد در سال است.

بخش خصوصی اکنون در زمینه تولید فولاد به‌طور چشمگیری فعال شده است و این عوامل باعث می‌شود توانمندی صادرات فولاد به‌طور کلی افزایش پیدا کند.

■ بر اساس برنامه‌ریزی‌های انجام شده در زمینه تولید، در بخش صادرات فولاد در آینده چه تحولاتی را شاهد خواهیم بود؟

□ برنامه‌ریزی‌های انجام شده نمایانگر آن است که با فعال شدن بخش خصوصی و احداث کارخانه‌های دولتی، حدود ۳۰ درصد تولید فولاد کشور به

صادرات اختصاص یابد.

در سال گذشته حدود ۶/۵ میلیون تن فولاد تولید شد. وقتی کشور به افق تولید ۱۲ میلیون تن فولاد در سال نزدیک شود، با توجه به مصرف داخلی باید ۳۰ درصد تولید به صادرات اختصاص یابد.

■ در تولید فولاد به چه مواردی اهمیت ویژه داده می‌شود و روند تولید فولاد به چه سمتی خواهد بود؟

□ تولید فولاد در ایران با نگرش صادراتی صورت می‌گیرد. لذا فن‌آوری‌هایی که در صنعت فولاد به‌کار می‌رود، به نحوی است که تولیدات با کیفیت بالا باشد.

با احداث اولین کارخانه فولاد آلیاژی در مقیاس وسیع، این‌گونه فولادها که بازارهای جهانی پذیرای آن هستند، در ایران تولید خواهد شد.

با تولید فولاد آلیاژی که بسیار مرغوب، گران و مطلوب بازارهای جهانی هستند، دانش فنی آن روی مجموعه تولید فولاد کشور اثر می‌گذارد.

بدین طریق در کل صنعت فولاد کشور یک حرکت کیفی همسو با حرکت‌های کمی وجود دارد. این امر از یک سو ارزش افزوده را افزایش می‌دهد و قدرت رقابت را بالا می‌برد و از سوی دیگر هزینه‌ها و ارزش مصرفی در فولاد را به‌طور چشمگیری کاهش می‌دهد.

این عوامل در حقیقت زمینه‌های طبیعی و نسبی که در گسترش صنعت فولاد وجود دارد را افزایش می‌دهد.

به‌طور کلی در بلندمدت هدف تولید فولاد مرغوب، افزایش کمی و کیفی تولید، ارایه بهتر خدمات، شناخت بهتر بازارهای خارجی از شرایط تولید فولاد ایران و وسعت دادن به دامنه صادرات این کالا را موجب خواهد شد. آینده تولید و صادرات فولاد در ایران دورنمای کاملاً مثبتی دارد و امید است با تکیه بر مزیت‌های نسبی این کالا، جایگاه اصلی خود را در بازارهای جهانی پیدا کند.

افزون بر این، در صنایع جدید تولید فولاد در ایران از گاز استفاده خواهد شد

و استفاده از انرژی تمیز، مزیتی است که خیلی از کشورها از آن محروم هستند. بنابراین روند تولید فولاد به سمت استفاده از انرژی گاز خواهد بود و تغییرات کیفی در این صنعت از اهمیت بالایی برخوردار است.

قرار نیست در میانمدت و بلندمدت فقط فولادهای ساختمانی تولید شود، بلکه تولید فولادهای مرغوب و صنعتی جزو دستور کار وزارت معادن و فلزات است.

این موارد باعث می‌شود، ضمن آنکه سطح و میزان تولید بالا می‌رود که این افزایش با تکیه بر به‌کارگیری امکانات داخلی است، از طریق بالا بردن کیفیت، مصرف پایین آید و در نتیجه با استفاده از تولید فولادهای کیفی صادرات افزایش خواهد یافت.

هدف این است که در بازار داخلی نیز فولادهای با کیفیت بالا مورد استفاده قرار گیرد. اصولاً فولادهایی که برای صنایع وارد کشور شده است، دارای کیفیت بالایی نیستند، ولی با بهره‌برداری از نخستین کارخانه فولاد آلیاژی در یزد به‌طور قطع صنایع ماشین‌سازی ایران تحول عظیمی را شاهد خواهد بود، زیرا دانش فنی و کیفیت فولادهای تولیدی این کارخانه بسیار بالا است.

به‌کارگیری این فولاد عمر کارخانه‌ها را افزایش می‌دهد و در نتیجه مصرف فولاد را کاهش می‌دهد و صادرات آن افزایش می‌یابد.

■ صادرات فولاد و آهن آلات ایران از چه زمانی آغاز شده است؟

□ نخستین کارخانه تولید فولاد ایران، ذوب‌آهن اصفهان بوده که در سال ۱۳۴۶ آغاز به‌کار کرد. در سال ۱۳۵۰ تولید این کارخانه به ۵۰۰ هزار تن رسید، اما در همان زمان مصرف فولاد در کشور بالاتر از ۳ میلیون تن بود.

در آغاز پیروزی انقلاب اسلامی، تولید فولاد کشور حدود یک میلیون تن در سال بود و چند میلیون تن واردات نیز صورت می‌گرفت. در سال‌های آغازین

برنامه اول توسعه سالانه حدود ۴ میلیون تن فولاد وارد می‌شد، اما از سال ۱۳۷۳ که واحد فولاد مبارکه فعالیت اصلی خود را آغاز کرد، میزان تولید از مرز ۳ میلیون تن گذشت و ایران با تناژ کم صادرات فولاد، وارد بازارهای جهانی شد. از سال ۱۳۷۳ به بعد، سالانه حدود یک میلیون تن افزایش تولید فولاد حادث شد و به تدریج تولید این کالا به مرز ۶/۳ میلیون تن رسید و از آن پس چرخش بازار به سوی صادرات بوده است.

فولاد به موازات جایگزینی واردات انجام شده است. به موازات افزایش تولید فولاد، کیفیت تولیدات در فولاد مبارکه و ذوب‌آهن اصفهان افزایش یافته است. بنابراین دلیل جوان بودن ایران در امر حضور در بازارهای جهانی، جایگزینی واردات و حرکت تدریجی به سوی بازارهای خارجی از طریق افزایش تولید بوده است.

با اتخاذ سیاست اشباع بازار داخلی، در سال ۱۳۷۴ صادرات فولاد صورت نگرفت که این امر به صادرات فولاد کشور ضربه زد. زیرا به دست آوردن بازارهای صادراتی، ثبات می‌طلبد و به آسانی نمی‌توان صاحب بازارهای صادراتی شد.

در دو سال گذشته بازار صادرات ایران به طور مستمر حفظ شده و خریداران نسبت به عرضه فولاد ایران اطمینان یافته‌اند و در همین حال کیفیت فولاد ایران مورد توجه بازارهای اروپایی قرار گرفته است.

آیا واردات انواع فولاد به کشور همچنان صورت می‌گیرد؟

□ باید اشاره شود حتی در سال‌هایی که ظرفیت تولید فولاد ایران به ۲۰ میلیون تن بالغ شود، به دلایل اقتصادی در برخی انواع فولاد وجود خواهد داشت.

مصرف برخی انواع فولاد در ایران کم است و مصلحت نیست خطوط تولید را درگیر این‌گونه تولیدات کرد. این امر در کشورهای مختلف جهان که صاحب

صنعت فولاد در سطح وسیعی هستند، نیز مشاهده می‌شود. بنابراین برای تأمین این نوع فولادها باید آنها را وارد کرد.

با این وجود، تنوع تولید در فولاد حفظ شده است، اگرچه می‌توان فولادهایی را که در کشور مصرف پایینی دارند، تولید کرد و مازاد آن را صادر نمود. اما اصول اقتصادی حکم می‌کند فولادهایی که پرمصرف هستند و زمینه تولید آن در کشور وجود دارد، تولید شوند.

برای مثال، ایران توان تولید ریل راه‌آهن را دارد، اما مصرف آن در ایران و دنیا به اندازه‌ای نیست که با صرف هزینه‌های بالا، تولید شود. در بازار جهانی این نوع فولاد چند کشور محدود فعال هستند و رقابت با آنها توجیه‌پذیر نیست زیرا آنها در دنیا کاملاً شناخته شده‌اند و به راحتی نمی‌توان با آنان رقابت کرد.

در تجارت خارجی فولاد، بازار جهانی مورد بررسی قرار می‌گیرد و روند صادرات اهمیت دارد. در مصرف داخلی نیز بخش ساختمان محور قرار گرفته است و کاهش مصرف به ازای هر متر مربع مدنظر است.

در صنعت ساختمان‌سازی سمت و سو به سوی کمتر مصرف کردن مواد و صادرات آن است.

عملکرد صادرات فولاد و آهن‌آلات ایران چگونه بوده است؟

۱۱ صادرات فولاد ایران از سال ۱۳۷۱ آغاز شد. در این سال ۷۹۰ هزار تن فولاد و آهن‌آلات به ارزش ۱۶۲ میلیون دلار صادر شد. این رقم در سال‌های ۷۲ و ۷۳ افزایش یافت. در سال ۷۲ صادرات فولاد به یک میلیون و ۴۲۵ هزار تن به ارزش ۳۳۰ میلیون دلار و در سال ۷۳ به یک میلیون و ۴۷۰ هزار تن به ارزش ۳۳۰ میلیون دلار رسید. در سال ۱۳۷۴ سیاست اشباع بازار، صادرات را کاهش داد و بازار داخلی اشباع شد. ولی عملکرد صادرات به ۶۸۰ هزار تن به ارزش ۱۸۰ میلیون دلار رسید.

در سال ۱۳۷۵ بار دیگر ارزش صادرات فولاد افزایش یافت و ۵۰۶ هزار تن فولاد به ارزش ۳۰۷ میلیون دلار صادر شد. صادرات فولاد در سال ۱۳۷۶ به رقم ۸۲۵ هزار تن و به ارزش ۱۰۸ میلیون دلار بود. این رقم در سال ۱۳۷۷ حدود ۸۴۰ هزار تن به ارزش ۱۴۰ میلیون دلار ثبت شده است. میزان صادرات سال به سال افزایش یافت و در سال ۱۳۷۸ بیش از یک میلیون و ۱۰۰ هزار تن فولاد به ارزش ۱۶۴ میلیون دلار صادر شد.

در دو سال گذشته با کاهش قیمت فلزات در بازارهای جهانی روبه‌رو شدیم. ولی تناژ فولاد صادراتی افزایش یافته است. کاهش ارزش صادرات در سال‌های اخیر به طور عمده به دلیل تغییر ترکیب تولید و تغییر قیمت‌های جهانی بوده است.

صادرات فولاد در برنامه سوم توسعه چگونه پیش‌بینی شده است؟

□ با ورود به برنامه سوم توسعه در سال ۱۳۷۹، ارزش صادرات فولاد در سال جاری ۲۵۰ میلیون دلار تخمین زده شده است که بر این رقم هر ساله ۱۰۰ تا ۱۵۰ میلیون دلار افزوده خواهد شد، به طوری که در سال ۱۳۸۳ به ۷۰۰ میلیون دلار برسد.

ارزش صادرات فولاد در سال ۱۳۸۰ به میزان ۳۵۰ میلیون دلار، در سال ۱۳۸۱ به ۵۰۰ میلیون دلار، سال ۸۲ به ۶۰۰ میلیون دلار و در سال ۸۳ به ۷۰۰ میلیون دلار خواهد رسید.

در طی برنامه سوم چون رشد تولید فولاد بیش از رشد مصرف آن در داخل است و کیفیت تولید نیز افزایش چشمگیری می‌یابد، پیش‌بینی می‌شود نزدیک به ۴۵ درصد افزایش تولید در این برنامه به صادرات اختصاص یابد.

البته ارقام مورد اشاره با توجه به قیمت‌های امروز فولاد در بازارهای جهانی محاسبه شده است و احتمال دارد در گردش قیمت بار دیگر بهای فولاد در بازار جهانی بهبود یابد و ارزش صادرات

ندارند. ایران دارای تمامی عوامل تولید از جمله انرژی ارزان و تمیز، کارگر ارزان، مواد اولیه مورد لزوم و... در صنعت فولاد است.

این موارد، عواملی است که اطمینان لازم را از نظر کارشناسی ایجاد می‌کند که بتوان پیوستن به سازمان جهانی تجارت در امر صادرات فولاد، از جایگاه بالاتری نسبت به دیگر کشورهای رقیب برخوردار باشیم.

■ **طرح‌های گسترش صنعت فولاد در برنامه سوم توسعه را ذکر فرمایید.**
□ تعدادی طرح در بخش دولتی دنبال می‌شود که اهم آنها افزایش ظرفیت در فولاد خراسان، نورد میانه، توسعه فولاد مبارکه، ذوب آهن اصفهان، فولاد خوزستان و فولاد آلیاژی هستند.

همسو با بخش دولتی، در بخش خصوصی نیز در کرمان، یزد، اردکان، نوشهر، زنجان و لرستان، طرح‌هایی به اجرا درمی‌آید که به سبب تولید فولاد کشور می‌پیوندند.

حداقل ظرفیت واحدهایی که توسط شرکت ملی فولاد ایران در برنامه سوم توسعه ایجاد می‌شود، ۱۲ میلیون تن تولید است. البته بخش خصوصی نیز به این ظرفیت اضافه می‌شود.

در ضمن مذاکراتی برای احداث واحدهایی در چارچوب قراردادهای بیع متقابل «بای‌بک» و سرمایه‌گذاری مشترک در حال انجام است که چون هنوز پایان نیافته، ارقام آن منظور نشده است. این برنامه نیز می‌تواند ظرفیت تولید فولاد را افزایش دهد.

■ **صادرات فولاد ایران به چه کشورهایی صورت می‌گیرد؟**

□ همان‌طور که گفته شد، صادرات فولاد ایران به ۲۵ کشور انجام می‌شود. فولاد ایران به‌طور عمده به کشورهای اروپایی از جمله ایتالیا و فرانسه و نیز کشورهای شرق آسیا به‌ویژه مالزی صورت می‌گیرد.

قراردادهای بیع متقابل «بای‌بک» گویای این امر است که فولاد ایران به

استانداردهای مشخص و قابل قبول بازارهای جهانی انجام شود، از آنجا که صادرات انواع فولاد تغییر شکل سالیانه مانند سایر کالاها را ندارد، مطمئن‌تر خواهد بود.

■ **عضویت در سازمان جهانی تجارت (WTO) در صادرات فولاد و آهن آلات ایران چه اثری خواهد داشت؟ آیا موجب افزایش صادرات این اقلام خواهد شد؟**

□ پیوستن به سازمان جهانی تجارت امری اجتناب‌ناپذیر است و باید اتفاق بیفتد. اینک وقت لازم وجود دارد که با بهره‌گیری از تجربیات دیگر کشورها، ساختارها را طوری فراهم کنیم که هنگام پیوستن به این سازمان با مشکلی مواجه نشویم.

این نکته در تجارت جهانی مشخص شده است که چون هدف یافتن و تأمین نظرات «مصرف‌کننده نهایی» است، کشورهایی که مزیت‌های نسبی غالب دارند، حرف اول را می‌زنند. بنابراین در بدو ورود به سازمان جهانی تجارت، امکان دارد برخی رشته‌های صنعتی در بازار جهانی با مشکل مواجه شوند. لذا صنایع باید به سوی تولید کالایی که مزیت نسبی بیشتری دارند، سوق داده شوند. زیرا این مزیت‌ها قدرت رقابتی ایران را بالا می‌برد.

اگر واقع‌بینانه نگریسته شود، مجموعه عواملی که در بخش معادن و صنایع فلزی کشور وجود دارد، این اطمینان خاطر را به اقتصاد ایران می‌دهد که در تجارت جهانی مشکلی پیدا نکند.

ایران جزو معدود کشورهایی است که انرژی گاز و مواد اولیه صنعت فولاد را به وفور دارد و از این جهت، مزیت نسبی بالایی دارد. زیرا کشوری چون چین که هم‌اینک از زغال‌سنگ برای سوخت استفاده می‌کند، کم‌کم با مشکل تولید از نظر زیست‌محیطی روبه‌رو شده است. در ضمن کشورهایی چون کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس، منابع انرژی لازم را دارند، ولی مواد اولیه صنایع فولاد را

فولاد ایران افزایش پیدا کند. برنامه سوم در بخش فولاد نشان‌دهنده جهش صادراتی در این صنعت است.

■ **آیا سرمایه‌گذاری در صنعت فولاد و برنامه‌های توسعه‌ای در این بخش با تکرش صادرات گرا بودن صورت می‌گیرد؟**

□ به‌طور کلی وزارت معادن و فلزات در برنامه‌های توسعه‌ای خود موضوع صادرات گرا بودن سرمایه‌گذاری‌ها در امر تولید را مدنظر قرار می‌دهد. در صنعت فولاد، تأمین نیازهای بازار داخلی انجام شده است و مرحله پیگیری راهبرد جایگزینی واردات را گذرانده‌ایم.

راهبرد کنونی این وزارتخانه، توسعه صادرات است. بخش فولاد تنوع مواد دارد و می‌تواند با «سبد» مواد مختلف به بازار جهانی برود. ارزش تجارت جهانی در سال گذشته ۸۰۰۰ میلیارد دلار بود که ۱۱ درصد آن یعنی حدود ۹۰۰ میلیارد دلار به فلزات و مواد معدنی تعلق داشت. این رقم بیش از دو برابر معاملات سوخت و انرژی در سطح جهان بود. چنین توانمندی باعث می‌شود ایران در اهداف پنج‌ساله آینده خود، تأکید زیادی را روی سرمایه‌گذاری و تولید فولاد داشته باشد.

در برنامه ۱۴۰۰ ایران نیز، ارزش تولیدات این بخش بر اساس پروژه‌ها و طرح‌های در نظر گرفته شده، می‌تواند به ۴۵ میلیارد دلار برسد که ۳۰ درصد آن باید صادر شود.

با توجه به مزیت نسبی که در صنعت فولاد وجود دارد و تجربیاتی که در این زمینه حاصل شده است و نیز شناخت ایران از بازار جهانی فولاد، صدور سالانه ۱۲ تا ۱۳ میلیارد دلار فولاد دور از ذهن نیست و بازار صادراتی ایران مطمئن خواهد بود. راهبرد تولید فولاد برای سال ۱۴۰۰ این است که کشور از نظر کیفیت و نوع فولاد تولیدی به سمتی حرکت کند که نیاز روز بازار جهانی را بتواند تأمین کند.

اگر تولیدات فولادی ایران با

کشورهای دیگر صادر خواهد شد. البته نباید به کشور طرف قرارداد وارد شود، بلکه آن کشور می‌تواند فولاد ایران را به شرکت‌های مختلف تجاری در اقصی نقاط جهان بفروشد.

چون بعضی از ارقام صادراتی ایران این‌گونه است و برخی از خریداران فولاد ایران، سازمان‌های مختلف هستند، کشورها بسیار متنوع هستند. کشورهای یادشده از جمله کشورهایی هستند که به‌طور مستقیم فولاد ایران را خریداری کرده‌اند.

■ مشکلات مبتلابه صادرات صنایع فولاد چیست؟

۱. برخی مشکلات، جزو مشکلاتی محسوب می‌شود که مبتلابه کل صادرات کالاهای غیرنفتی کشور است و عمومی محسوب می‌شود و تقریباً تمامی واحدهای صنعتی با آن دست به‌گریبانند. نظام بانکی، سیستم‌های توزیع، حمل و نقل و بیمه ایران به‌طور کلی برای واردات برنامه‌ریزی شده است و کمتر به امر صادرات توجه دارد. از سوی دیگر اکثر صادرکنندگان ایرانی جوان هستند و با توجه به مشکلات داخلی در امر صادرات برای آنکه بتوانند خود را با بازارهای جهانی وفق دهند، زمان نیاز دارند.

مقررات دست‌وپاگیر باید حذف شود و آزادی عمل در کار صادرات که در کشورهای اروپایی وجود دارد، باید در ایران ایجاد شود. در ایران قیمت انرژی طی سالیان اخیر افزایش چشمگیری یافته است، در حالی که کشورهای مختلف صاحب صنعت فولاد برای صنعت ذوب فلزات و فلزکاری تخفیف ویژه‌ای قایل می‌شوند. اما در ایران این امر مشاهده نمی‌شود.

در کشورهای صنعتی غرب مانند بلژیک و آمریکا، انرژی در صنعت فولاد مصرف بالایی دارد، در نتیجه هنگامی که صنعت فولاد دچار بحران می‌شود، صاحبان انرژی تخفیف‌های ویژه‌ای به صاحبان این صنعت می‌دهند و زمانی که بازار فولاد افزایش قیمت را مشاهده

می‌کند، آنها نیز به تناسب قیمت انرژی را بالا می‌برند و از این نظر هماهنگی موزونی بین دو صنعت وجود دارد. اما در ایران روند افزایش قیمت انرژی زیاد است و از برخی کشورها بالاتر می‌رود. این امر باعث کاهش قدرت رقابت در صنعت فولاد می‌شود.

از سوی دیگر در ایران فقط در جنوب کشور می‌توان از حمل و نقل دریایی استفاده کرد. در نتیجه حمل و نقل فولاد و آهن‌آلات بیشتر به صورت زمینی است.

در مواد معدنی هزینه حمل و نقل اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد و نباید به‌ویژه در زمینه کالاهای صادراتی افزایش یابد. موادی چون فولاد و آهن‌آلات حجیم و وزین هستند و مشتریان خوبی برای صاحبان حمل و نقل می‌باشند. در نتیجه نباید هزینه حمل به‌سرعت افزایش یابد. ضمانت‌ها و تسهیلات بانکی نیز باید به سویی حرکت کند که صادرات را افزایش دهد و باعث تشویق آن شود.

■ ایران در بین کشورهای صادرکننده فولاد جهان چه جایگاهی دارد؟

۱. تنها عاملی که ایران نسبت به برخی از کشورهای اروپایی شاید نداشته باشد، بحث فن‌آوری است که آن هم امروزه در ایران به‌دست آمده است.

امروز بسیاری از صنایع پایین‌دستی و بالادستی فولاد، داخلی شده و فن‌آوری صنعت فولاد نیز متکی به داخل است. امروز بخش‌های عمده ساخت داخل به‌شدت توسعه یافته و حتی به خارج از کشور نیز صادر می‌شود. بنابراین آن بخشی که قبلاً نیاز به سرمایه‌گذاری در فن‌آوری داشت، امروزه کاهش پیدا کرده است.

ایران مواد اولیه، تنوع مواد تولید، سنگ آهن، مواد نسوز، سنگ آهک، تمام فرآوریهایی که در صنعت فولاد موردنیاز است و... را دارد و صنایع آن در چند سال گذشته احداث شده است. نیروی انسانی ایران دارای مهارت و

خلاقیت و بسیار ارزان است و با اضافه شدن مزیت انرژی تمیز به این مجموعه، ایران می‌تواند جایگاه خوبی در بین کشورهای صادرکننده فولاد جهان کسب کند.

توانمندی تولید فولاد در ایران به نحوی است که شاید در تمام ارقام دیگر صنعتی وجود نداشته باشد و به‌طور قطع ایران می‌تواند در فهرست کشورهای صادرکننده فولاد در جهان قرار گیرد.

■ بخش خصوصی در جهت تولید و صادرات فولاد چه نقشی دارد؟

□ در گذشته برداشته‌های گوناگون از قانون حفاظت توسعه به تریبی بود که بخش خصوصی نمی‌توانست در صنعت فولاد و تولید آن حضور داشته باشد. در ضمن سرمایه‌گذاری در این بخش سنگین بود و طبیعی است بخش خصوصی نمی‌تواند در این سرمایه‌گذاری‌ها مشارکتی داشته باشد. اما در چند سال گذشته این روند تغییر کرده و طی پنج سال اخیر، ۴ تا ۵ واحد نورد فولادی در بخش خصوصی به تولید رسید و چندین مجوز صادر شده که بخش خصوصی بتواند فعالیت خود را در صنعت فولاد گسترش دهد.

بخش خصوصی ایران نیز کم‌کم جسارت پیدا کرده و از «نورد» به سمت «ذوب» می‌رود.

به‌نظر می‌رسد در چند سال آینده بخش خصوصی در بسیاری از تولیدات ساختمانی وارد شود و می‌تواند به بازارهای جهانی نیز بپیوندد. انعطاف‌پذیری موجود در بخش خصوصی آن را در جهت صادراتی کردن کالاهای فولادی کمک می‌کند.

شایان ذکر است، در بخش فرآوریه‌ها که هم‌خانواده فولاد و خصوصی هستند، مانند فروسیسیسم، فروکرم و فرمولیبدن، در آغاز کار و اولین سال تولید، صادرات داشته‌اند. بخش خصوصی توانست فروکرم را به ژاپن و فروسیسیس را به عربستان و آلمان صادر کند.

هیچ‌گونه نیازی به ورود سنگ آهن نیست. هم‌اینک حدود ۸ میلیون تن سنگ آهن تولید می‌شود که به صورت کنسانتره و سنگ آهن است.

برای تولید ۱۸ تا ۱۹ میلیون تن فولاد، نیاز به ۲۵ میلیون تن سنگ آهن است که می‌توان به راحتی از داخل تأمین کرد. اکتشافات نیز ادامه دارد و می‌توان ذخایر جدید کشف کرد. اگر ذخایر جدی کشف نشود، در سال‌های پایانی برنامه بلندمدت برای تأمین بخشی از سنگ آهن مسورد نیاز باید از کشورهای همجوار استفاده کرد. البته تا ۱۵ سال آینده نیازی به واردات وجود ندارد.

در زمینه زغال سنگ که در ذوب آهن و برخی صنایع کمکی مورد استفاده قرار می‌گیرد، واردات وجود داشته است. کیفیت زغال سنگ ایران مطلوب نیست و باید با زغال وارداتی مخلوط شود. اما با طرح‌هایی چون طرح طبس به زغال سنگ وارداتی نیز نیازی وجود ندارد.

به‌طور کلی در زمینه فولاد وابستگی وجود ندارد. در زمینه فرآیندها نیز نه‌تنها وابستگی وجود ندارد، بلکه بسیاری از طرح‌ها برای صادرات طراحی شده است. به‌نظر نمی‌رسد در این صنعت به مواد اولیه وابستگی وجود داشته باشد.

■ برای توسعه صادرات در صنعت فولاد چه توصیه‌ای دارید؟

□ به‌نظر من همه باید دست به دست هم بدهند و این‌گونه صنایعی که طرح‌های بنیادی و مادر نامیده می‌شود و با طرح‌های جامع پایه‌گذاری شده است، مورد حمایت قرار گیرد و در این بخش سرمایه‌گذاری‌ها تسریع شود تا بتوان سهم بیشتری در تولید ناخالص داخلی کشور و از همه مهم‌تر در صادرات غیر مواد خام به‌دست آورد.

بسته شده است. قرارداد دیگری به‌صورت تأمین مالی (فاینانس) که با صادرات محصول بازپرداخت می‌شود و در حقیقت تهاتر محسوب می‌شود نیز منعقد شده است. هم‌اینک برای سرمایه‌گذاری‌های مشترک دیگر مذاکره انجام می‌شود.

سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند با آوردن سرمایه و فن‌آوری خود از مزیت‌های نسبی در سرمایه‌گذاری محصولات فولادی در ایران استفاده کنند و ایران نیز می‌تواند رشد اقتصادی و اشتغال را تأمین نماید.

فولاد در صنعت ساختمان نقش اساسی دارد و با ورود ورق و نیز فولاد آلیاژی به بازار داخلی، بسیاری از صنایع جنبی به فعالیت می‌پردازند و ایجاد اشتغال می‌شود.

در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی هیچ‌گونه محدودیتی وجود ندارد و تمامی واحدهای ذیربط باید کمک کنند تا این نوع سرمایه‌گذاری در ایران تشویق شود. وزارت معادن و فلزات بیش از ۱۰۰

طرح را به ارزش ۱۰ میلیارد دلار آرایه داده است که بخشی از آنها به شرکت‌های دولتی تعلق داشتند و بخش زیادی از آنها برای سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی پیشنهاد شده‌اند.

سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند با بخش خصوصی ایران در زمینه‌های مختلف و طرح‌های صنایع فولاد مشارکت کنند و وزارت معادن و فلزات، اطلاعات، خدمات و راهنمایی‌های لازم را در اختیار آنان قرار خواهد داد.

وزارت معادن و فلزات برای سرمایه‌گذاران خارجی در سال جاری چندین امکان‌سنجی را فراهم کرده است.

■ مواد اولیه صنایع فولاد از کجا تأمین می‌شود؟

□ سنگ آهن به عنوان یکی از اقلام اصلی این صنعت محسوب می‌شود. سنگ آهن موردنیاز در سطح کلان برای تولید سالانه ۱۸ تا ۱۹ میلیون تن فولاد می‌تواند از داخل کشور تأمین شود و

باید نوسانات قیمت ارز و دیگر مواردی که صادرات را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد، مرتفع شود تا سمت و سوی صادرات گم نشود و اعتمادی را برای صادرکننده در جهت سرمایه‌گذاری صادرات‌گرا در امر صنایع فولاد ایجاد کند.

■ آیا در برنامه سوم توسعه در صنعت فولاد، سرمایه‌گذاری خارجی صورت می‌گیرد؟

□ به‌طور کلی بخش معادن و فلزات در برنامه سوم نقش اصلی را در سرمایه‌گذاری خارجی خواهد داشت. در صنعت فولاد و بسیاری از رشته‌های معادن و فلزات، تکیه بر بودجه دولتی کاهش می‌یابد.

البته سرمایه‌گذاری در این بخش در آغاز برنامه اول صددرصد دولتی بود، اما به تدریج وابستگی صنعت فولاد به ارز و بودجه دولتی از بین رفته است.

این روند نشان می‌دهد، این صنعت می‌تواند به سمت و سویی حرکت کند که سرمایه‌های خارجی در آن دخیل باشد.

البته حجم سرمایه‌گذاری در این بخش سنگین است، اما چون مزیت‌های آن زیاد است و رشد سریعی در برنامه سوم در صنعت فولاد دیده شده، طبیعی است تمام سرمایه‌گذاری موردنیاز نمی‌تواند از

داخل تأمین شود. لذا به‌نظر می‌رسد بخشی از سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌های دولتی که قبلاً در صنایع فولاد کشور انجام شده، به سرمایه‌گذاری مجدد در این بخش

تخصیص یابد و بخش دیگری نیز از سرمایه‌گذاری خارجی تأمین شود. البته شکل این سرمایه‌گذاری فرق می‌کند. گاهی مواقع به‌صورت مشترک خواهد بود و گاهی بیع متقابل «بای‌بک» و یا

به‌صورت تأمین مالی (فاینانس). البته مقررات و تسهیلات باید به نوعی باشد که این سرمایه‌گذاری صورت گیرد.

هم‌اینک سرمایه‌گذاری خارجی در بخش صنایع فولاد آغاز شده و قرارداد بیع متقابل «بای‌بک» در فولاد مبارکه